

Stanisław Bortnowski

**PRZEWODNIK
PO SZTUCE
UCZENIA
LITERATURY**

ZE WSTĘPU:

Czym jest ten przewodnik? Jest przede wszystkim rozmową o nauczaniu literatury w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, próbą odpowiedzi na istotne pytania związane z edukacją polonistyczną, zwięzłym przeglądem stanowisk dotyczących najważniejszych kwestii, sumą opinii i ocen. Moim zadaniem było wyznaczenie kierunków myślenia [...] oraz zasygnalizowanie problemów, które każdy z uczących musi sam rozstrzygnąć.

Jaki jest ton tej książki? Przyznaję – nie naukowy. Trochę wspomnień i gawędy, dużo informacji, wiele rad i praktycznych wskazówek opartych na zdrowym rozsądku.

Czy autor Przewodnika po sztuce uczenia literatury powtarza fragmenty swoich wcześniejszych publikacji? Częściowo powtarza, częściej jednak przetwarza, uzupełnia, tworząc dzięki montażowi z 14 wcześniejszych tytułów nową całość [...].

Pytanie ostatnie: kto jest adresatem subiektywnego przewodnika encyklopedycznego? Każdy, kto zechce tę monografię przeczytać, ale przede wszystkim studenci polonistyki i nauczyciele.

ISBN 83-89315-44-0

cena 30 zł

SPIS TREŚCI

SKRÓTY BIBLIOGRAFICZNE	8
WSTĘP	9
1. O OSOBOWOŚCI I WZORCU POLONISTY	11
• Zdziwienie osoby uczącej (12) • „Gęba” autorytetu pisarza (13) • „Gęba” autorytetu własnego (15) • „Gęba” uczoności (16) • „Gęba” kaznodziejstwa (18) • Listy cech (19) • Patos i rygoryzm (20) • Buntu ciąg dalszy (22) • Pytanie o talent (23) • Rzemieślnik (24) • Erudyta (25) • Artysta (27) • Moralista (29) • Kompleks Siłaczki (29) • Buntownik sprzed ćwierćwiecza (31) • Buntownik z początku XXI wieku (34) • Od samozachwytu do tonów niskich (35) • Czy korekta na początku nowego stulecia? (39) • Rytm pracy (40)	
2. SPORY O KSZTAŁT POLONISTYKI SZKOLNEJ	43
• Uwarunkowania polonistyki szkolnej (44) • Słuszność, czyli prawda twierdzeń w dydaktyce (48) • Cele edukacji polonistycznej (49) • Czy literatura wychowuje? (52) • Trochę polemiki i wnioski (54) • Jak wychowywać na lekcjach? (57) • O kanonie – sygnał (60) • Historia czy literatura? (61) • Jaka historia literatury? (64) • Co ze współczesnością? (67) • Za chronologią czy przeciw niej? (68) • Tryumf chronologii! (70) • Jak ocenić eseistykę? (71) • Jaka matura? (72) • Czy podręczniki do niższych klas mają być obywatelskie? (76) • Co z integracją? (77) • Co ze ścieżkami edukacyjnymi? (79) • Jakim językiem mówić o literaturze? (81) • Bycie niezależnym jako zadanie dla polonisty (83)	
3. WARSZTAT I TAKTYKA	85
• Między planowaniem a spontanicznością (86) • Jakie rozkłady nauczania? (87) • Czy planowanie wynikowe jest możliwe? (90) • Czy zaplanowane lekcje trzeba dzielić na cykle? (91) • Algorytm działań sensownych (91) • Ciężar konspektów (94) • Definicja lekcji (96) • Pytanie, utrwalanie i zadawanie pracy domowej a budowa lekcji (98) • Temat lekcji (99) • Cele lekcji (103) • Poznawczy, sprawnościowy (kształcący), wychowawczy czy może tylko cel operacyjny? (104) • Psychologia lekcji (108) • Przeciw zeszytom (109) • Dyktowanie jako występ (110) • Dalsze „zdrabnianie” ucznia przez notatkę (112) • Jak notować? (112) • Czy zeszyty ćwiczeń? (114) • Współdziałanie (116) • Partnerstwo i jego granice (118) • Prawo do własnego zdania (118) • Szczerłość (122) • Gdy trzeba ujarzmić! (124) • Puenta ze <i>Sporu z polonistyką szkolną</i> (125) • Załączniki (128)	

4. LEKTURY W STANIE PODEJRZENIA	139
• Raport z przeszłości: polonistyka naiwna (140) • Raport z przeszłości: niestety przymusowe! (141) • Prymitywizm i bluźnierstwa (145) • Prawa odbioru (146) • Mapa lektury (149) • Pamięć (151) • Etos na stos (153) • Casus Sienkiewicza (154) • Bryki, bryki, bryki (156) • Kanon w rozsypce (161) • W obronie kanonu (164) • Co w kanonie? (166) • Dorośli Polacy wobec książki (168) • Powszechniki lekturowe (171) • Co robić? Wnioski idealisty i moralisty (172) • Wnioski pragmatyka: konieczne porozumienie (173) • Wnioski pragmatyka: walka z brykami i ich usankcjonowanie (173) • My – Bładaczkowie – jesteśmy potrzebni (176)	
5. METODY W STANIE PODEJRZENIA	179
• Kłopoty z definicją: metoda, sposób, chwyt (180) • Dalsze komplikacje (181) • Podziały pedagogiczne (182) • Polonistyczny punkt widzenia (185) • Moda na nowoczesność według amerykańskiej wykładni (188) • Co zrobić z klasyfikacją metod? (189) • Ostrzeżenie (192) • Wykład (193) • Pogadanka heurystyczna jako doskonałość (195) • Pogadanka jako niedoskonałość (197) • Rygory dyskusji (200) • Rodzaje dyskusji (202) • Sąd literacki (205) • Kapelusze Myślowe (205) • Drzewko decyzyjne (209) • Praca w grupach (zespołach) (209) • Warianty pracy w grupach (214) • Drama (214) • Metoda gier (220) • Metoda problemowa (221) • Dyktowanie jako „antymetoda” (224) • Definicja końcowa i dwa wnioski (225)	
6. GRY Z POEZJĄ	227
• Motto (228) • Uczniowie wobec poezji (229) • Potwierdzam ustalenia Lausza (233) • Grzeszna tradycja (236) • Słabość metod strukturalnych (240) • Spór o podmiot liryczny (242) • Jednak pochwała strukturalizmu (246) • Eksplicacja literacka (248) • Pytania ucznia zamiast pytań nauczyciela (250) • Hipoteza interpretacyjna (252) • Ćwiczenia wstępne (255) • Analogie (258) • Słowa-klucze (261) • Rysowanie świata albo magia (264) • Inne rysowanie poezji (268) • Warsztaty poetyckie (274) • Puenta w formie ankiety (276) • Załączniki (278)	
7. GRY Z PROZĄ I DRAMATEM	289
• Analfabeci (290) • Przygotowanie do odbioru lektury (292) • Stawiać drogowskazy czy nie stawiać? (295) • Ku pedagogice recepcji (298) • Ku eksperymentowi z czytaniem zindywidualizowanym (299) • Zakres i kierunki obserwacji (301) • Nuda, nuda, nuda... (301) • Niech żyje autor! (303) • Jak wprowadzać biografie? (306) • Czy określać czas i miejsce akcji, wypisywać osoby? (307) • Czy streszczać? (308) • Czy odtwarzać świat przedstawiony? (308) • Czy charakteryzować postaci? (311) • Ku zabawie i wyobraźni w klasach młodszych (314) • Zmagania z <i>Siłaczką</i> jako jeden z modeli pracy (316) • Schemat licealny (318) • Czy mówić o tych sprawach? (323) • Teatralność (325) • Filmowość (328) • Od ekspertów do gazetki z lektury (330) • Puenta (331) • Załączniki (332)	

8. TWÓRCZOŚĆ	359
• Zaczynam od krzesła (360) • Inwentyka (360) • Definicje twórczości (363)	
• Między myśleniem zamkniętym a otwartym (366) • Hymn na cześć twórczości dziecka (366) • Wyobraźnia wyzwolona, czyli Gombrowicz (368) • Myślenie „w bok” i prowokacje (371) • Gra w rekwizyty (375) • Emocje i happeningi (376)	
• Paradoksy i bluźnierstwa (379) • Działania reżyserskie (382) • Dzienniczkowy twórczego czytania (384) • Parafrazy i pastisze wierszy (pisane prozą) (387)	
• Wyczulenie na humor (389) • Przekład (392) • Pusta kartka (396) • Czy potrzeba w szkole miliona poetów? (399) • Mój bunt przeciw twórczości (400) • Drugie spotkanie z krzesłem (404) • Załączniki (406)	
9. DYLEMATY OCENIANIA	419
• Nikt nie lubi oceniania (420) • Katalog błędów (421) • Czy rzeczywiście nie było systemu? (423) • Jawność (425) • Czas wrogiem pytania na stopnie (425)	
• Eksperymenty (426) • Nakaz zadawania, poprawiania i recenzowania prac pisemnych (428) • Niedookreśloność polskiej rozprawki (430) • Szkolny esej – czy możliwy? (433) • Ku formom użytkowym i dziennikarskim (435) • Uczeń stylistycznie potulny? (439) • Błąd gramatyczny, błąd stylistyczny (443) • Pomęczmy się! (444) • Pomęczmy się ponownie (448) • Kryteria oceny (451) • Nędzna ortografia czy nadal wstydliva? (454) • Interpretacji nie da się ujarzmić (456)	
• Wstęp do testów, czyli afera z poezją Szymborskiej (459) • Bezduszność testów (461)	
• Obrona testów (463) • Warunki, które test spełniać musi (465) • Rady prakseologa (zamykające rozdział) (467) • Załączniki (468)	
10. POLONISTA ZANURZONY W KULTURZE	477
• Wobec kultury dawnej (478) • Jak wprowadzać konteksty? (481) • Cechy kultury współczesnej (484) • Moje zdziwienia młodych dotyczące (490) • Ja – wyższy – proponuję reguły postępowania wobec niższości (495) • Wobec telewizji (499)	
• A może radio?! (501) • Wobec informacji w internecie (504) • Internet jako porozumienie (508) • Internet jako twórczość (509) • Internet jako bryk (510)	
• Polonistyka w przestrzeni pozaszkolnej (511) • Zaproszenie do galerii (512)	
• Nowa estetyka, ale jakie znaczenie? (513) • Jak odnieść się do nowej rzeczywistości w sztuce? (516) • Załączniki (518)	
INDEKS	524